

AKADEMIK LITSEYLARDA MALAKALI KADRLARNI YETISHTIRIB BERISHGA BO‘LGAN INNOVATSION YONDASHUVLAR

Yuldasheva Guzal Doniyorovna-Yoshlar bilan ishlash bo'yicha direktor o'rinbosari,
S. X. Sirojiddinova akademik litsey.

***Annotatsiya:** Mazkur maqolada yoshlarni kelajakda malakali kadr bo'lib yetishib chiqishida ularda axborot imunitetini shakllantirishning zamonaviy usullaridan foydalanib, dunyo miqiyosidagi o'qitish tizimidan yuqori o'rinlarga olib chiqish ahamiyati haqida so'z yuritilgan.*

***Kalit so'zlar:** ta'lim, tarbiya, bilim, malaka, o'qitish, ta'rif, tizim, DTS, ilmiy dastur, muhokama, seminar, test.*

INNOVATIVE APPROACHES TO TRAINING QUALIFIED PERSONNEL IN ACADEMIC LYCEUMS

Yuldasheva Guzal Daniyarovna- Deputy Director for Youth Affairs,
S. X. Sirojiddinova academic lyceum.

***Annotation:** This article discusses the importance of taking young people to the top of the world education system using modern methods of building information immunity in the future development of young people as qualified personnel.*

***Keywords:** education, training, knowledge, skills, teaching, definition, system, DTS, scientific program, discussion, seminar, test.*

Mustaqil O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasida olib borilayotgan islohatlar o'quv mashg'ulotlarini yuqori saviyada tashkil etishga xizmat qilmoqda. Shuni aytib o'tmoqchimanki, hozirda o'quvchi-talabalarning bilimini nazorat qilishda ushbu yangi innovatsion texnologiyalari va tizimlaridan foydalanish ijobiy natija beradi.

Shunga qaramasdan didaktika nazariy va amaliy mashgʻulotlarning tuzilishida quyidagi asosiy bosqichlar mavjudligini koʻrsatadi: oʻquv mashgʻulot mavzusini taʼriflash; maqsadini tushuntirish; oʻtgan mashgʻulotda uyga berilgan vazifalarni tekshirish; yangi mavzu materialini bayon etish va talabalarning mustaqil ishlashini taʼminlash; oʻtilgan oʻquv materialini takrorlash va uni mashq, amaliy ishlar bilan mustahkamlash; oʻrganilgan mavzuni davra suhbatida tarzida takrorlash; talabalar bilimini tekshirish va baholash; mashgʻulotni yakunlash; uyga vazifani berish.

Oʻquv mashgʻulotining bu bosqichlari har bir nazariy yoki amaliy mashgʻulotda doimo shu tartibda takrorlanmaydi. Chunki, ijodiy izlanuvchan pedagog. ularni oʻz tajribasi bilan toʻldirishi, boyitishi va mashgʻulotning maqsadi hamda vazifalariga koʻra oʻzgartirishi mumkin.

Oʻquv mashgʻulot jarayonini tahlil qilishda koʻpincha quyidagi kamchiliklar kuzatiladi: tizimsizlik; oʻquv mashgʻulotiga tasodifan ishtirok etish; aniq bir maqsadning yoʻqligi; tahlil etuvchining mashgʻulotni chuqur tahlil qilishga uslubiy tayyor emasligi; aniq kuzatish dasturining yoʻqligi; oʻquv mashgʻulotida asosiy tomonlarni ajratib koʻrsata olmasligi; xulosalar chiqara olmasligi; kasbdoshiga malakali tavsiyalar va metodik yordam bera olmaslik.

Ayniqsa, har bir oʻquv mashgʻulotiga qatnashishdan oldin aniq maqsadni belgilash zarur. Qoʻyilgan maqsad mashgʻulotda qatnashish va uni tahlil qilishni yanada samaraliroq, xulosalarni esa aniqroq qiladi. Pedagog oʻquv mashgʻulotiga tayyorlanish jarayonida quyidagilarga alohida eʼtibor berishi kerak: mashgʻulot vaqtini samarali rejalashtirish, foydalanish uchun tanlab olingan manbalarni chuqur oʻrganish, guruhdagi talabalarning imkoniyatlarini hisobga olish, mashgʻulotning turiga qarab, uning uslubi va vositalarini toʻgʻri tanlash, davlat taʼlim standartlari talablari asosida talabalarning bilim olishini taʼminlash. Pedagogning oʻquv mashgʻulotiga tayyorgarlik koʻrishi quyidagi bosqichlarda amalga oshirilishi lozim:

1-bosqich. Taqvim-mavzu rejadagi yangi mavzu va unga ajratilgan vaqt aniqlashtirib olinadi.

2-bosqich. DTS va fan dasturidan o‘tilayotgan mavzuda qanday tushunchalar (bilim, ko‘nikma va malakalar) shakllantirilishi lozimligi aniqlashtirib, shu asosida mashg‘ulot maqsadi belgilab olinadi.

3-bosqich. Mavzu asosida mashg‘ulotda foydalaniladigan texnik vositalar, ko‘rgazmali va didaktik materiallar, adabiyotlar o‘rganib chiqiladi hamda mashg‘ulot ishlanmasi yoziladi. O‘quv mashg‘ulotiga qo‘yilgan maqsad 80 daqiqa davomida bajariladigan, aniq, hayotiy va mashg‘ulot yakunida baholanadigan bo‘lishi lozim.

Ta‘limiy maqsad - o‘quv mashg‘uloti jarayonida talabalarda shakllantiriladigan bilim, ko‘nikma va malakalar; tarbiyaviy maqsad - mashg‘ulot jarayonida talabalarda qaysi axloqiy sifatlar shakllantirilishi; rivojlantiruvchi maqsad - mashg‘ulot natijasida talabalarda qaysi bilimlar va axloqiy fazilatlar rivojlantirilishi asosida belgilanadi.

Hozirgi kunda Respublikamizda malakali kadrlarga bo‘lgan talab yanada ko‘payib bormoqda, biroq aksiga olib yurtimizda malakali kadrlarning saviyasi, bilimi, mantiqiy fikrlash qobiliyatlari juda ham past desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Kadrlarni yetishtirish jarayonidagi bu xato va kamchiliklarni o‘rganib chiqib, xatolarimizdan tegishli xulosalar chiqarib, kamchiliklarimizni to‘ldirgan holda yetuk va malakali xodimlar tayyorlab, vatanimizni rivojlangan mamlakatlar safiga qo‘shilishiga o‘z hissamizni qo‘shishimiz lozim.

Shu o‘rinda kadrlarimizning malakasini oshirish uchun qanday o‘zgartirishlar kiritilishi kerak? – degan savol tug‘iladi.

Dastlab, o‘rta ta‘limdan O‘rta maxsus ta‘limga o‘tishdagi, ya‘ni DTM testlarini shaffof va haqqoniy bo‘lib o‘tishini ta‘minlash va o‘quvchi yoshlarning fikrlash doirasini, fanlardan qanchalik darajada bilimga ega ekanligini, o‘zimizning milliy tilimiz bo‘lmish ona tilimizda savodxonligi qay darajada ekanligini tekshirish, hamda xorijiy tillarni bilish darajasini belgilovchi ballar tizimida bo‘lishini ta‘minlash kerak.

Oliy o‘quv yurtiga qabul qilingandan so‘ng, bo‘lajak kadrlarga quyidagicha imkoniyatlar yaratilish lozim deb o‘ylayman:

- avvalambor ikkinchi mutaxassislik tilini tanlashi;
- birinchi va ikkinchi bosqichda darslar o‘zbek tilida olib borilib, o‘quvchilarning tillarni yaxshi o‘zlashtirishini ta‘minlash;

- uchinchi bosqichda o‘zlari tanlagan birinchi mutaxassislik tillarida darslar olib borilishini ta’minlash;
- to‘rtinchi bosqichda esa o‘zlari tanlagan ikkinchi mutaxassislik tillarida darslar olib borilishini ta’minlash;
- xorijiy davlatlarga chiqish, ya’ni grantlar sonini oshirish va boshqa rivojlangan yoki rivojlanayotgan mamlakatlarda kuzatilayotgan o‘zgarishlarni ko‘rib, o‘rganib kelib mamlakatimizni ham shu mamlakatlar safiga qo‘shish.

Shu o‘rinda:

- professor-o‘qituvchilarning bilim saviyasini, xorijiy tillarni va AKT(Axborot-kommunikatsion texnologiya) larini bilish darajasini tekshirib borish;
- o‘qituvchilarning mutaxassislik fanidan tashqari bo‘lgan yondosh fanlardan bilish darajasini tekshirish;
- xorijiy til o‘qituvchilarining mutaxassislik fanidan bilish darajasi;
- mutaxassisligi bo‘lmagan o‘qituvchilarning xorijiy tillardan bilish darajasi (Ingiliz tilidan ILETS 5.5-6 ball va boshqa xorijiy tillarga ham joriy etish);
- AKT(Axborot-kommunikatsion texnologiya)lar ya’ni komp’yuter savodxonligini tekshirish.

O‘rta maxsus ta’limda har bir auditoriyalarda:

- ikkitadan to‘rttagacha (ma’ruzaxonada) kuzatuv kameralari bo‘lishi;
- kuzatuv kameralarni kuzatuvchi mas’ul xodimlar jamoasini shakllantirish;
- har bir xonada bittadan kompyuter bo‘lishi va elektron jurnallarni shakllantirish;
- professor-o‘qituvchilarning talabalar bilan ishlash jarayonida psixologik salohiyatini hamda pedagogik mahoratini birinchi o‘ringa qo‘yish.

Mutaxassis tayyorlash zahiralariga yangi innovatsion texnologiyalari va tizimlarini tatbiq etish natijasida yangi tizim mutaxasisi yoki mutaxassisning yangi shaklini hosil qilinadi, sifati esa o‘zgaradi. Yetkazib berilgan mutaxasis va bu mutaxassisni yetkazib berish esa pedagogik mahorat xizmati deyiladi [5].

Pedagogik mahorat xizmati - foydalanuvchiga mutaxassis mahsulotini taqdim etish yoki qabul qilishdir [6].

Mutaxassis tayorlashning foydaliligi nuqtai nazaridan sifat xususiyatlari:

- **To'liqlik.** Mutaxassis tayorlashning to'laqonliligi inson faoliyatining u yoki bu tomonlarining miqdoriy va sifat parametrlarini aniq belgilash hamda mos qarorlarni ishlab chiqarishda ifodalaniladi.

- **Ishonchlilik** qabul qilinadigan qarorlar samaradorligi saqlanadigan etib kelgan va natijaviy mutaxassisda muayyan darajada buzilishlarga yo'l qo'yadi.

- Mutaxassis tayorlashni qabul qilishning **bemalolligi** vaqt birligida ma'lumotlarni qabul qilish tezligi bilan belgiladi.

- Ma'lumotlarning **dolzarbliligi** muayyan vaqt mobaynida aniq vazifani amalga oshirish uchun yaroqliligini ifodalaydi.

- **O'z vaqtidaligi** mutaxassisga qulay yoki belgilangan vaqtda yangi texnologiyaning kelib tushishini anglatadi. Bu talabni buzish bo'lajak kadrlarni qadrsizlantiradi.

- **Aniqlilik** uning to'g'riligini, ta'minot darajasini anglatadi.

- **Tezkorlik** vaqt o'tgach mutaxassis tayorlashning eskirishi va dolzarbliligini yo'qotishini aks ettiradi.

Oliy o'quv yurtlarida:

- o'quvchi yoshlar bilan ishlash jamoasi va psixologlarni shakllantirish, kelajakda to'g'ri yo'lni tanlay olishga imkon yaratish;

- Yoshlar ittifoqi va shunga o'xshash bir qancha tashkilotlarni ko'paytirish ishlarini olib borishni ko'rib chiqish;

- biznes treninglar, xorijiy o'qituvchilar va investorlar bilan bo'ladigan konferensiyalarni tashkil etish;

- o'quvchi yoshlarni bandlikga jalb etadigan mashg'ulotlarni tashkil etish (zakovat, aqliy hujumlar, keys-trening va shunga o'xshash mashg'ulotlar).

Yuqorida aytilgan fikrlar va takliflardan shularni xulosa qilamizki, ba'zi rivojlangan mamlakatlar XX asrning o'rtalaridayoq amalga oshirgan ta'lim siyosati bugungi kunda o'z dolzarbligini ko'rsatmoqda. O'rta maxsus ta'limda uchib ketgan

korrupsiya balosi ko‘plab yetishtirib chiqargan kadrlarimiz korrupsiya o‘chog‘ida o‘tin bo‘lishiga olib keldi. Ta’lim siyosatini to‘g‘ri olib borish, vazirliklar faoliyatini barqarorlashtirish hamda joylarda targ‘ibot va tashviqot ishlarini olib borish muhim ahamiyatga egadir. Ta’lim tizimida yuz berayotgan bugungi kundagi tub o‘zgarishlar, albatta, tahsinga sazovordir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури тўғрисида”ги қонуни. Ўзбекистоннинг янги қонунлари. 18-сон. Адолат. 1998.- 281 б.Ишмухамедов Р.Ж.
2. Инновацион технологиялар ёрдамида таълим самарадорлигини ошириш йўллари. -Тошкент, 2006.
3. Сайдахмедов Н. Янги педагогик технология моҳияти ва замонавий лойиҳаси. -Тошкент, 1999.
4. Ходиев Б.Ю. Мустақил ўқув фаолиятини ташкил этиш услуб ва воситалари. -Т.: ТДИУ, 2006.
5. Ishmuhamedov R. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta’lim samaradorligini oshirish yo`llari. - T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2005.
6. Ishmuhamedov R. Abdukodirov A. Pardayev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar (ta’lim muassasalari pedagog-o`qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar).-T.: Iste’dod, 2008.- 180 b.